

TAMPEREEN RAITIOTIE OY:N VUOSI 2021

**TAMPEREEN
RAITIOTIE
OY**

SISÄLLYS

TAMPEREEN RAITIOTIE OY:N VUOSIKERTOMUS

Tampereen Raitiotie Oy	3
Toiminta-ajatus	3
Toimitusjohtajan katsaus	3
Toimintaympäristö	4
Henkilöstö	4
Vastuullisuus.....	4
Hallinto ja johtaminen	5
Toimintakertomus	8
Tuloslaskelma.....	14
Tase.....	15
Epäsuora rahoituslaskelma	17
Tilinpäätöksen liitetiedot	18
Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen allekirjoitukset.....	21

TAMPEREEN RAITIOTIE OY

Tampereen Raitiotie Oy perustettiin 20.12.2016. Tampereen Raitiotie Oy rakennuttaa, omistaa, hallitsee, ylläpitää, huoltaa ja kehittää Pirkanmaan alueella sijaitsevien raitiotielinjojen raitiotieliikennettä palvelevia raiteita, huolto- ja varikkorakennuksia ja muita tiloja, rakennelmia sekä laitteita. Yhtiö voi lisäksi hankkia, omistaa, hallita ja vuokrata edellä mainittua tarkoitusta palvelevaa raitiotiekalustoa, kuten raitiovaunuja.

Tampereen Raitiotie Oy tarjoaa raitiotieinfran ja kaluston Tampereen joukkoliikenneviranomaisen käyttöön, joka viranomaisena vastaa raitiotieliikennöinnin tilaamisesta. Yhtiö toimii Tampereen joukkoliikenneviranomaisen edustajana raitiotieliikenteen hankintasopimuksessa palveluintegraattorin roolissa.

Yhtiön toimitilat sijaitsevat osoitteessa Hämeenkatu 14 C, 33100 Tampere sekä Kauhakorvenkatu 2, 33720 Tampere.

TOIMINTA-AJATUS

Tampereen Raitiotie Oy:n toiminta-ajatuksena on toimia koko raitiotiejärjestelmän palveluintegraattorina, omistajana sekä rataverkon haltijana.

Yhtiö vastaa tilaajana

- raitotieinfrastruktuurin rakentamisesta ja ylläpidosta,
- kaluston hankinnasta ja ylläpidosta,
- radan, kaluston ja varikon järjestelmien yhteensovittamisesta
- raitotiejärjestelmän käyttöönnotosta ja turvallisuusjohtamisesta
- raitotiejärjestelmän ylläpidosta ja toimivuudesta sekä kehittämisestä liikennöinnin alettua
- raitotievarikon hallinnasta
- toimittajayhteistyöstä sekä raitotiejärjestelmän hankinnoista.

Yhtiö toimii palveluintegraattorin roolissa Tampereen joukkoliikenteen edustajana liikennöntiialianssissa ja vastaa omalta osaltaan liikennöinnin toteuttamisesta asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

TOIMITUSJOHTAJAN KATSAUS

Vuosi 2021 oli Tampereen Raitiotie Oy:lle merkittävin vuosi onnistuneen liikenteen aloituksen johdosta osalla 1 Hervanta-Keskusta-TAYS ja Hatanpään valtatie. Vahva yhteinen tahtotila ja kaupungin tuki hankkeelle olivat osa onnistuneen liikennöinnin aloituksen kulmakiviä. Raitiotien koeliikenne aloitettiin ilman matkustajia 12.4.2021 ja ensimmäisiä matkustajia otettiin avoimeen koeliikenteeseen maanantaina 10.5.2021. Matkustajaliikenne aloitettiin 7.6.2021 välillä Hervanta – keskusta kuudella vaunulla 15 minuutin vuorovälillä ja 19.7.2021 siirryttiin 7,5 minuutin vuoroväliin. Kun Hatanpään haara saatiin valmiiksi heinäkuun loppupuolella, koeliikennettä ajettiin molemmilla linjoilla 27.7.–8.8.2021 täydellä kapasiteetilla.

Elokuun alussa, juuri ennen varsinaisen liikennöinnin alkua, vietettiin Ratikka-viikkoa. Raitiotien varrella olevat yritykset olivat mukana luomassa Ratikka-ajan lähtölaskennan tunnelmaa tarjousten ja muun ohjelman muodossa. Tapahtumaviikko huipentui 8.8. järjestettyyn Ratikka-juhlaan, joka esitettiin koronatilanteesta johtuen verkossa. Juhlaa seurattiin 13 000 päätteeltä. Samalla myös Tampereen Ratikan vaunut saivat nimet nimiäänestyksen perusteella.

Tampereella aloitettiin maanantaina 9.8.2021 suunnitelman mukaisesti aikataulun mukainen raitiovaunuliikenne linjoilla 1 ja 3. Liikennöinti alkoi odotusten mukaisesti erittäin korkealla 99,8 % luotettavuudella. Vuoden 2021 kesäkuusta oli noin 4,1 miljoonaa matkustajaa ja ajettuja kilometrejä kertyi 612.000. Vuonna 2021 matkustajamääriin vaikutti vielä koronapandemia.

Mainostaminen vaunujen digipinnoissa alkoi 1.4.2021. Mainoskäytössä on raitiovaunujen sisätiloissa olevat digipinnat sekä kolmen vaunun ulkopinnat kokoteippauksina. Osana Tampereen Ratikan taideohjelmaa, yleisö pääsi valitsemaan viisi taideteosta, jotka nähdään Tampereen taideratikan kyljissä. Ensimmäinen taideratikka ilmestyi katukuvaan joulukuussa 2021.

Raitiotien osan 1 onnistuneen liikenteen aloituksen rinnalla rakennettiin raitiotien osan 2A Pyyrikintori-Santalahti väliä suunnitellusti. Vuoden 2021 lopussa projekti-aikaa oli kulunut 37 %:a ja valmiusaste oli 48%:a. Korkein hallinto-oikeus ratkaisi 16.12.2021 vesitäyttölupaa koskevan valituksen kaupungin eduksi, jonka myötä Näsisaaressa rakentaminen käynnistyi.

Raitiotien osan 2B tilaukseen liittyvät asiakirjat allekirjoitettiin 22.12.2021 ja raitiotien osan 2B väliä Santalahti-Lentävänniemi päästään rakentamaan.

Yhtiö seuraa aktiivisesti koronapandemiatilannetta ja päivittää varautumisensa tasoa tilanteen kehittymisen ja viranomaisohjeistuksen mukaisesti. Henkilöstö työskenteli pääosin etänä vuoden 2021.

TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Tampereen Raitiotie Oy on Tampereen kaupunkikonserniin kuuluva kaupungin 100 % omistama yhtiö. Yhtiö rakentaa sujuvaa ja ympäristöystävällistä raitiotiejärjestelmään tukeutuvaa joukkoliikennejärjestelmää tiiviissä yhteistyössä sekä Tampereen kaupunkialueen palveluyksikön, että Tampereen seudun joukkoliikenteen kanssa.

Kaupunkiraideliikenne on sekä ilmastotavoitteiden että urbanisoitumisen myötä kovassa kasvussa niin Suomessa kuin maailmalla. Tämä nostaa esille haasteita myös palveluntuottajille riittävän osaamisen varmistamiseksi kaikille Suomen kaupunkiraideliikennehankkeille.

Tampereen Raitiotie Oy:n toimintaympäristön keskeisiä toimijoita ovat myös raitiotieallianssin, liikennöintiäallianssin ja kunnossapitoallianssin palveluntuottajat, kaluston toimittaja ja ylläpitäjä sekä muiden hankintojen toimittajat ja palveluntuottajat.

HENKILÖSTÖ

Yhtiöön palkattiin vuoden 2021 aikana kolme henkilöä. Sami Rajala aloitti projekti-insinöörin tehtävässä 7.6.2021 ja Markus Seppälä turvallisuusasiantuntijana 28.6.2021. Jenni Asikainen työskenteli hallinnon ja talouden harjoittelijana 1.5.-31.12.2021.

Yhtiön henkilöstön kokonaismäärä oli tilikauden päättyessä 15 henkilöä. Yhtiön henkilöstöstä 60 % oli naisia ja 40 % miehiä. Työsuhteista 12 oli toistaiseksi voimassa olevia ja kolme määräaikaista.

Työhyvinvointitoiminnan tavoitteena on tukea henkilöstön terveyttä ja työssä jaksamista. Toiminnan pääpaino on ennakoivassa työhyvinvoinnissa. Tampereen Raitiotie Oy:n henkilöstön työterveyshuollon toimintasuunnitelma on tehty yhteistyössä Pirten työterveyden kanssa ajalle 27.10.2017–31.12.2022. Toimintasuunnitelmaa täydennettiin 13.8.2020 koronatestauksien osalta.

Yhtiö tarjoaa henkilöstölle lounasedun sekä virike-edun, joka on käytettävissä kulttuuri- ja liikuntapalveluihin. Vuonna 2021 Tampereen Raitiotie Oy:n henkilöstöetuihin lisättiin polkupyöräetu.

Yhtiöllä on myös käytössään palkitsemisjärjestelmä koko henkilökunnalle.

VASTUULLISUUS

Yhtiössä on laadittu vastuullisuusraportti ja se on löydettävissä yhtiön kotisivuilta. Yhtiön compliance-toiminnasta vastaa talous- ja hallintopäällikkö.

HALLINTO JA JOHTAMINEN

Hallitus

Yhtiön hallitukseen kuuluu vähintään viisi ja enintään seitsemän varsinaista jäsentä. Yhtiön varsinainen yhtiökokous päätti kokouksessaan 14.6.2021 valita uudelleen hallituksen jäseniksi seuraavat henkilöt:

Asko Koskinen (puheenjohtaja)
Kari Neilimo (varapuheenjohtaja)
Kirsi Koski
Pekka Pohjoismäki
Kari Ruuhonen
Elisa Saarinen
Jukka Terhonen.

Hallituksen toimikausi alkoi 14.6.2021 yhtiökokouksen päättyessä ja se päättyy vuoden 2022 varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä.

Yhtiökokous päätti valita tilintarkastajayhteisöksi KPMG Oy Ab:n.

Hallitus kokoontui vuoden 2021 aikana 12 kertaa. Hallituksen jäsenten osallistumisprosentti kokouksiin oli 90 %.

Hallitus itsearvioi toimintaansa vuosittain.

Tarkastusvaliokunta

Tarkastusvaliokunta avustaa Tampereen Raitiotie Oy:n hallitusta taloudelliseen raportointiin, sisäiseen valvontaan, riskienhallintaan sekä niin sisäisen tarkastuksen kuin tilintarkastajankin työhön liittyvissä valvontatehtävissä. Tämän lisäksi tarkastusvaliokunnan toiminnan tarkoituksena on avustaa hallitusta muissakin hallituksen määrittelemissä valiokunnan toimintaan liittyvissä tehtävissä. Tarkastusvaliokunta raportoi Tampereen Raitiotie Oy:n hallitukselle toimistaan ja tekemistään havainnoista.

Tampereen Raitiotie Oy:n hallitus valitsee keskuudestaan kolmijäsenisen tarkastusvaliokunnan vuosittain varsinaista yhtiökokousta seuraavassa hallituksen kokouksessa. Hallitus valitsee yhden tarkastusvaliokunnan jäsenistä valiokunnan puheenjohtajaksi.

Tarkastusvaliokunta kokoontuu vuosittain ennen tilinpäätöksen ja välitilinpäätösten hyväksymistä hallituksen kokouksessa, yhteensä neljä kertaa. Tarvittaessa valiokunta voi kokoontua ylimääräisiin kokouksiin.

Hallitus päätti kokouksessaan 21.6.2021 valita tarkastusvaliokunnan puheenjohtajaksi Kari Neilimon ja jäseniksi Kari Ruuhosen ja Elisa Saarisen.

Tarkastusvaliokunta kokoontui viisi kertaa vuoden 2021 aikana. Tarkastusvaliokunnan jäsenten osallistumisprosentti kokouksissa oli 100 %.

Nimitys- ja palkitsemisvaliokunta

Nimitys- ja palkitsemisvaliokunnan tehtävänä on toimia hallituksen apuna yhtiön toimitusjohtajan ja muun johdon nimitys- ja palkitsemisasiossa. Valiokunta myös suosittaa, valmistelee ja esittää hallituksen hyväksyttäväksi henkilöstön palkitsemiseen ja palkitsemisjärjestelmiin liittyvissä asioissa.

Hallitus päätti kokouksessaan 21.6.2021 valita nimitys- ja palkitsemisvaliokunnan puheenjohtajaksi Kirsi Kosken ja jäseniksi Pekka Pohjoismäen ja Kari Ruuhosen.

Nimitys- ja palkitsemisvaliokunta kokoontui neljä kertaa vuoden 2021 aikana. Nimitys- ja palkitsemisvaliokunnan jäsenten osallistumisprosentti kokouksissa oli 100 %.

Toimitusjohtaja ja johtoryhmä

Yhtiön toimitusjohtajana toimii Pekka Sirviö.

Muut johtoryhmän jäsenet 31.12.2021 päättyneellä tilikaudella olivat Jonna Anttila (turvallisuus- ja järjestelmäpäällikkö), Ali Huttunen (kalustopäällikkö), Markus Keisala (ratapäällikkö), Mari Liiro (talous- ja hallintopäällikkö) ja Sari Mäkelä (viestintäpäällikkö). Johtoryhmä kokoontui vuoden 2021 aikana 21 kertaa.

Johtoryhmän strategiaseminaarit pidettiin helmikuussa Teamsin välityksellä ja elokuussa Ylöjärven Voionrannassa.

TAMPEREEN RAITIOTIE OY

TOIMINTAKERTOMUS

1.1.-31.12.2021

Sisältö
Toimintakertomus

Sivu
8

TOIMINTAKERTOMUS

Tilikauden tapahtumat lyhyesti

Tampereen Raitiotie Oy kilpailutti Tampereen Ratikan sähköenergian hankinnan keväällä 2021. Sopimus uusiutuvilla energialähteillä tuotetusta sähköstä solmittiin Lumme Energian Oy:n kanssa 5.5.2021.

Touko-elokuun aikana annettiin turvallisuushyväksyntä Hatanpään valtatie raideosuudelle. Viranomaisten kanssa tehtiin yhteistyötä järjestämällä pelastustoimen joukkueharjoituksia varikolla kahdeksalle ryhmälle heinäkuussa sekä vaunun nostoon että ajolangan hätämaadoittamiseen liittyen.

Yhtiökokous päätti 14.6.2021 maksullisesta suunnatusta osakeannista liittyen raitiotien seudulliseen suunnitteluun. Tavoitteena on, että Pirkkala, Kangasala ja Ylöjärvi tulevat Tampereen Raitiotie Oy:n pienosakkaidiksi.

Kesäkuussa allekirjoitettiin hankintasopimus vaunusta nro 20. Vaunu tulee toimimaan ns. Test Bed -raitiovaununa osana TURMS – Tampere Urban Rail Mobility Services -hanketta, johon osallistumisesta yhtiön hallitus päätti 21.6.2021.

Syyskuussa 2021 aloitettiin Tampereen raitiotien tarkentava yleissuunnittelu Lielahdesta Ylöjärvelle Tampereen ja Ylöjärven kaupunkien yhteistyönä. Lisäksi marraskuussa 2021 käynnistyi Tampereen kaupungin ja Pirkkalan kunnan hankesuunnittelu raitiotien osuudesta Suuppa, Pirkkala – Tampere, Koilliskeskus.

Kaikki loput raitiovaunut vastaanotettiin vuoden 2021 aikana ja Tampereen Ratikan viimeinen eli 20. vaunu saapui Tampereelle 16.9.2021.

Raitiotien osan 1 rakentamistyöt valmistuivat etuajassa ja hankkeen tavoitekustannus alitettiin selvästi. Lopullisen alituksen osuus selviää viiden vuoden takuuajan jälkeen. Yhtiön hallitus hyväksyi 22.11.2021 raitiotien osan 1 rakentamisvaiheen vastaanoton ja taloudellisen loppuselvityksen.

Korkein hallinto-oikeus ratkaisi 16.12.2021 vesitäyttölupaa koskevan valituksen kaupungin eduksi, jonka myötä raitiotien osan 2B tilaukseen liittyvät asiakirjat allekirjoitettiin 22.12.2021.

Arvio todennäköisestä tulevaisuuden kehityksestä

Tampereen Raitiotie Oy ohjaa ja koordinoi seudullisen raitiotiejärjestelmän suunnittelua vuoden 2022 alusta lähtien. Seutusuunnittelun myötä Pirkkala, Kangasala ja Ylöjärvi tulevat yhtiön pienosakkaidiksi 1.1.2022. Raitiotien tarkentava yleissuunnitelma Tampere, Hiedanranta – Ylöjärvi, Leijapuisto valmistuu 31.12.2022 mennessä ja hankesuunnitelman Pirkkala, Suuppa – Tampere, Koilliskeskus on määrä valmistua 30.4.2023 mennessä kuntien päätöksentekoa varten.

Osan 2 rakentaminen jatkuu vuoden 2022 aikana koko osalla 2. Liikennöinnin on määrä alkaa osalla 2A 7.8 vuonna 2023 ja osalla 2B vuonna 2024.

Vuoden 2022 aikana yhtiö valmistautuu osan 2 liikennöinnin aloittamiseen hankkimalla lisää raitiovaunuja raitiovaunujen hankintasopimuksen option mukaisesti sekä hankkii lisää kunnossapitokalustoa varmistaakseen osan 2 raitiotieradan kunnossapidon.

Liikennöintiäallianssin ensimmäinen tavoitehinnallinen palvelujakso alkaa 1.1.2023. Kunnossapitoallianssin kehitysvaiheen on määrä päättyä 31.12.2022.

Taloudellinen asema ja investoinnit

Tampereen kaupunki sijoitti vuonna 2016 yhtiöön kahden miljoonan euron osakepääoman.

Raitiotien ensimmäisen osan kehitys- ja rakentamisvaiheeseen saatava valtioneuvosto oli noin 64 miljoonaa euroa. Raitiotien toisen osan Pyynikintori – Lentävänniemi kehitys- ja rakentamisvaiheeseen saatava

valtioneuvosto on noin 26 miljoonaa euroa. Valtiontuen hakee Tampereen kaupunki ja siirtää sen rahoitusosuuksiin Tampereen Raitiotie Oy:lle.

Tampereen Raitiotie Oy on hakenut Kuntarahoituksesta päätöksen 155 miljoonan euron lainamäärälle. Euroopan investointipankki (EIP) tukee kestävästä liikkumisesta edistävistä liikennehankkeista ja on myöntänyt Tampereen Raitiotie Oy:lle 150 miljoonan euron lainan raitiotien ensimmäisen osan rakentamiseen.

Kehitysvaiheen aikana Raitiotieallianssin raitiotierakentamisen osalle 1 on määritetty kokonaiskustannusarvio 238,8 miljoonaa euroa, joka muodostuu

- osan 1 kehitysvaiheen kustannuksista, 10,5 milj. euroa
- osan 1 toteutusvaiheen kustannuksista, joita ovat allianssin palveluntuottajia sitova tavoitekustannus, 219,0 milj. euroa
- tilaajan hankinnat allianssiin, 4,2 milj. euroa
- tilaajan riskivaraus allianssihankinnassa, 3,2 milj. euroa
- bonuspoolin budjettivaraus, 1,875 milj. euroa

Bonuspooli on kannustinjärjestelmä, joka määrittelee palveluntuottajille urakasta jaettavaa bonuksen tai sanktion määrän. Tämän hetken ennusteen mukaan bonuspooli tulee toteutumaan budjetoitua suurempana johtuen Raitiotieallianssin tehokkaasta toiminnasta.

Tavoitekustannus on laskettu 8/2016 hintatasossa. Allianssin tavoitekustannukseen vaikuttavat rakennusalan ja rakennusmateriaalien yleiset kustannusmuutokset, jotka ovat allianssisopimuksessa sidottu osaindekseihin. Tavoitekustannukseen tehdään indeksitarkastus neljännesvuosittain, jolloin tavoitekustannus joko laskee tai nousee. Indeksimuutokset eivät sisälly alkuperäiseen kustannusarvioon.

Raitiotiehen aktivoitavia menoja ei ole sisällytetty valtuuston päättämään tavoitekustannukseen. Näitä ovat muun muassa aktivoitavat rakentamisen aikaiset korot sekä palkat.

Lisäksi raitiotien toteuttamisen yhteydessä on päätetty toteuttaa Raitiotieallianssin tavoitekustannusta nostavia raitiotiejärjestelmän sisällönmuutoksia, joiden lähtökohtana on raitiotiejärjestelmän toimintavarmuuden ja tehokkuuden lisääminen sekä kaupunkikuvallisten haittojen ja hallinnollisten riskien minimointi.

Tampereen kaupunginvaltuusto päätti Hatanpään haaran rakentamisesta 25.11.2019. Hatanpään haaran rakentamisen yhteydessä päätettiin lisätä tilaajan hankintoihin 0,32 miljoonaa euroa, tilaajan riskivaraukseen 0,24 miljoonaa euroa sekä bonuspooliin 0,2 miljoonaa euroa.

Kaupunki teki 16.10.2017 sopimuksen vaunukaluston hankinnasta Škoda Transtech Oy:n kanssa. Raitiotiehankkeen vastuiden ja velvoitteiden siirtämisestä Tampereen kaupungilta Tampereen Raitiotie Oy:lle tehtiin siirtosopimus, joka hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 20.11.2017. Siirtosopimuksen mukaisesti Tampereen Raitiotie Oy vastaa vaunuhankinnasta.

Tampereen Raitiotie Oy on tilannut 20 ForCity Smart Artic X34 vaunua. Lisäksi yhtiöllä on kaluston ylläpitosopimus 10 vuotta (optiot 10+10 vuotta). Vaunuhankinnan kustannus on noin 81 miljoonaa euroa sisältäen muun muassa vaihto- ja varaosat.

Lisäksi yhtiö investoi mm. varikon koneisiin ja laitteisiin sekä infran kunnossapitokoneisiin noin 6 miljoonaa euroa.

Raitiotien osan 2 kehitysvaiheen aikana raitiotierakentamisen osalle 2 on määritetty kokonaiskustannusarvio 121,9 miljoonaa euroa, joka muodostuu

- osan 2 kehitysvaiheen kustannuksista, 2,9 milj. euroa
- osan 2 toteutusvaiheen kustannuksista, joita ovat allianssin palveluntuottajia sitova tavoitekustannus, 112,1 milj. euroa
 - Tampereen Raitiotien osuus 84,9 miljoonaa euroa
 - Tampereen Kaupungin osuus 27,2 miljoonaa euroa

- tilaajan hankinnat allianssiin, 1,0 milj. euroa
- tilaajan riskivaraus allianssihankinnassa, 1,5 milj. euroa
- bonuspoolin budjettivaraus (50%), 0,88 milj. euroa
- Pysäkit, kunnossapitokalusto, taide 2,76 milj. euroa
- Aktivoitavat palkat ja konsultoinnit 0,80 milj. euroa

Tavoitekustannus sidottiin maalis-kesäkuun 2020 pistelukujen keskiarvojen indekseihin. Allianssin tavoitekustannukseen vaikuttavat rakennusalan ja rakennusmateriaalien yleiset kustannusmuutokset, jotka ovat allianssisopimuksessa sidottu osaindeksiin. Tavoitekustannukseen tehdään indeksitarkastus neljännesvuosittain, jolloin tavoitekustannus joko laskee tai nousee. Indeksimuutokset eivät sisälly alkuperäiseen kustannusarvioon. Lisäksi rakentamisen aikaiset aktivoitavat korot eivät sisälly alkuperäiseen kustannusarvioon.

Tampereen Raitiotie Oy tulee tilaamaan arviolta 5 ForCity Smart Artic X34 vaunua muutos- ja kehitystöineen sekä varaosia. Hankinnan arvioitu kokonaisarvo on noin 21 miljoonaa euroa.

Investoinnit

Yhtiön tilikauden investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin olivat noin 66 miljoonaa euroa. Pääosa investoinneista kohdistui ennakkomaksuihin raitiovaunuista ja keskeneräisestä raitiotieinfrastruktura. Raitiotien osan 1 valmistuessa keskeneräisistä hankinnoista siirtyi yhtiön käyttöomaisuuteen raitiotiejärjestelmän osan 1 kustannukset sekä ennakkomaksuista loput raitiotievaunut ja infran kunnossapitokalusto.

Tulospalkkiot

Yhtiön hallitus on hyväksynyt yhtiölle tulospalkkiomallin, jonka vuosittaisesta toteuttamisesta se päättää. Hyvästä suoriutumisesta palkitaan tulospalkkiolla, systemaattisella kertapalkkiojärjestelmällä ja palkankorotusten systemaattisella allokoinnilla suoriutumisen mukaan. Toimitusjohtaja ja henkilökunta palkitaan yhteisistä saavutuksista pitkän aikavälin ohjelmasta ja pääsääntöisesti henkilötason saavutuksissa vuosittaisen ohjelmassa.

Palkkiomahdollisuudet ovat n. 15 % vuosipalkasta, joista noin 50 % koostuu pitkän aikavälin tavoitteissa ja noin 50 % vuositasoissa. Palkkiomahdollisuus on suhteellisesti sama kaikilla. Lyhyen aikavälin kannustinohjelman ansaintajakso on yksi kalenterivuosi ja palkkiot maksetaan rahana kerran vuodessa. Palkkioperusteet ja niiden painotukset sekä käytettävät mittarit ja niiden tavoitearvot määritellään ja vahvistetaan joka vuosi erikseen. Pitkän ajan kannustin on 10/2017–06/2021: 25 % vuosipalkasta.

Toimitusjohtajan ja henkilökunnan palkitseminen vuonna 2021

Vuosi	Tulospalkkiot
2021	vuosikohtainen tulospalkkio 47 084 €
2017-2021	pitkänaikavälin tulospalkkio 164 561 €

Riskien hallinta sekä sisäinen valvonta

Tampereen Raitiotie Oy:n riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa yhtiön strategisten, toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttaminen sekä tukea yhtiön kaikkien toimintojen johtamista ja operatiivista toimintaa. Riskienhallinta kuuluu olennaisena osana yhtiön jatkuvuuden hallinnan ja turvallisuusjohtamisen prosesseihin sekä hanke- ja projektikohtaiseen toimintaan ja sen valvomiseen. Riskienhallinta on osa yhtiön sisäistä valvontaa.

Yhtiössä tehdään kaksi kertaa vuodessa riskien laajempi kartoittaminen koko yrityksen toiminnan osalta. Riskejä käsitellään kuukausittain yhtiön johtoryhmässä. Lisäksi hankintoihin liittyviä riskejä käsitellään hankintojen seurantakokouksissa sekä erillisissä riskienhallintapalaverissa. Tampereen Raitiotie Oy:n hallitus on määritellyt, että hallituksen tarkastusvaliokunta valvoo yhtiön sisäistä tarkastusta ja riskienhallintaa sekä niiden tuloksellisuutta. Lisäksi tilintarkastaja suorittaa sisäisessä valvonnassa tilintarkastukseen liittyvät tehtävät. Tämän ohella yhtiötä ohjaavat kaupungin omistajaohjeistukset.

Tampereen Raitiotie Oy:n keskeisimmät riskit liittyivät vuonna 2021 päätöstenteon epävarmuuteen tulevista hankkeista, tietosuojariskeihin, koronapandemian aiheuttamiin toimitus-, aikataulu- ja henkilöstöriskeihin sekä raideliikenteen aloittamiseen liittyviin riskeihin. Lisäksi yhtiön keskeisiä riskejä on avainhenkilöriskit.

Riskienhallinnan osalta yhtiö onnistui saavuttamaan tavoitteet yli odotusten liikennöinnin aloittamisen, infra- sekä kalustohankintojen sekä kokonaisuuteen liittyvien järjestelmien rakentamisen osalta. Jatkossa riskienhallinnan rooli korostuu palveluintegraatiotyössä, sopimusten hallinnassa sekä seutulaaajentumisen koordinoimisen osalta.

Koronapandemiaan liittyviä riskejä hallittiin kartoittamalla toimittajien kanssa toimitusketjujen hallintaa sekä turvautumalla etätyöratkaisuihin niin työteon kuin toimitustarkastusten osalta. Avainhenkilöriskejä hallittiin seuraamalla henkilöstön jaksamista sekä henkilöstöresurssin riittävyyttä sekä johtoryhmätasolla että koko henkilöstön kesken.

Yhtiön rahoituksen osalta lainojen korot on lähes kokonaan korkosuojattu. Rakennusvaiheen osan 1 tavoitekustannus on määritetty 8/2016 hintatasoon. Allianssin kehitysvaiheessa on päätetty sitoa tulevat kustannusmuutokset osaindekseihin. Rakennusvaiheen osan 2 tavoitekustannus on sidottu maaliskesäkuun 2020 pistelukujen keskiarvojen indekseihin.

Allianssin tavoitekustannusta tarkastetaan 1–4 kertaa vuodessa tai suurimpien hankintojen yhteydessä vastaamaan indeksimuutoksia, jolloin tavoitekustannus joko laskee tai nousee. Indeksien mukanaan tuoma mahdollinen tavoitekustannuksen lasku tai kasvu ei ole mukana kaupunginvaltuuston päätöksen kokonaissummassa osassa 1 eikä osassa 2. Kaikki allianssin osapuolet ovat sitoutuneet rakentamisvaiheen 1 ja 2 tavoitekustannusten saavuttamiseen. Indekseihin perustuvien kustannusmuutosten riskit ja hyödyt ovat Tampereen Raitiotie Oy:llä.

Osakkeet ja omistajat

Tampereen Raitiotie Oy kuuluu Tampereen kaupungin konserniin. Yhtiö on 100 %:sti Tampereen kaupungin omistama tytäryhtiö.

Yhtiön osakkeiden kokonaismäärä 31.12.2021 oli 2 000 osaketta. Osakemäärä muodostuu kahdenlaisista osakkeista. A-osakkeet oikeuttavat hallitsemaan Tampereen kaupungin alueella sijaitsevia raiteita ja niihin liittyviä tiloja, rakennuksia ja muita raitiolinjoihin liittyviä rakennelmia. V-osakkeet oikeuttavat hallitsemaan Tampereen kaupungin alueella sijaitsevaa raitiovaunuvarikkoa ja siihen liittyviä tiloja, rakennelmia sekä laitteita. A-osakkeiden määrä oli 1 720 kappaletta ja V-osakkeiden määrä oli 280 kappaletta 31.12.2020.

Lisäksi yhtiö järjesti suunnatun osakeannin uusille osakkeille, jossa perustettiin K, P ja Y osakesarjat 1 kpl per sarja á 2.000 euroa. Osakkeiden merkintähinta perustui raitiotie seudulliseen suunnitteluosuuteen.

Voittovarojen käyttö

Tilikauden tappio on 487.721,27 euroa. Yhtiön taloudellisessa tilanteessa ei tilikauden päättymisen jälkeen ole tapahtunut olennaisia muutoksia, eikä myöskään OYL 13:2:iin perustuva maksukykyisyysarvio vaikuta voitonjakokelpoisten varojen määrään.

Hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle varojen käyttämistä seuraavasti:

Yhtiön tilikauden tappio 487.721,27 euroa kirjataan edellisten kausien voittovarojen tilille ja että osinkoa ei jaeta.

Tilikauden jälkeiset tapahtumat

Tampereen Raitiotie Oy rekisteröi kolme uutta osaketta, yhden kustakin osakesarjasta K, P ja Y merkintähintaan 2.000 euroa. Kangasalan kaupunki, Ylöjärven kaupunki ja Pirkkalan kunta tulivat yhtiön pienosakkeiksi.

Tampereen kaupungin raitiotien kehitysohjelman tehtävät siirtyivät yhtiölle 1.1.2022 alkaen ja samalla raitiotien kehitysohjelma henkilöstö siirtyi yhtiön palvelukseen.

Yhtiöllä oli 31.12.2021 tilanteessa ylisuojausta koronvaihtosopimuksesta 2.566.012,15 euroa, jonka markkina-arvo 501.604,71 euroa ja nollalattiajohdannaisen osalta 5.149.346,15 euroa, jonka markkina-arvo -13.883,44 euroa. Tämä aiheutti yhtiölle 487.721,27 euron tappion, mikä kirjautuu vastaavasti tuloksi vuonna 2022, kun yhtiö nostaa touko-kesäkuussa uuden lainan ja ylisuojaustilanne purkautuu pois.

Materiaalien hintojen nousu ja saatavuus ongelmat johtuen Ukrainan sodasta ja yleisestä inflaation kehityksestä on huomioitu Tampereen Raitiotie Oy:n toiminnassa. Yhtiö on varautunut korkosuojauspolitiikan mukaisella korkosuojauksella yleisesti ennustettuun korkotason nousuun.

TAMPEREEN RAITIOTIE OY

TILINPÄÄTÖS

1.1.-31.12.2021

Sisältö	Sivu
Tuloslaskelma	14
Tase	15
Rahoituslaskelma	17
Tilinpäätöksen liitetiedot	18
Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen allekirjoitukset	21

TULOSLASKELMA

	1.1.2021-31.12.2021		1.1.2020-31.12.2020	
LIKEVAIHTO	17 702 694,00		5 056 113,72	
Valmistus omaan käyttöön	312 329,31		410 910,59	
Muut liiketoiminnan tuotot	780 706,31		6 594,00	
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	-1 651 143,28			
Varastojen lisäys (+) tai vähennys (-)	1 522 764,82		272 078,71	
Ulkopuoliset palvelut	<u>-5 334 125,47</u>		<u>-1 859 698,20</u>	
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-1 173 765,23		-914 215,01	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-187 000,60		-143 637,37	
Muut henkilösivukulut	<u>-27 619,77</u>		<u>-26 643,55</u>	
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	<u>-4 148 359,27</u>		<u>-154 566,37</u>	
Muut kulut	<u>-2 046 011,43</u>		<u>-1 216 590,25</u>	
LIKEVOITTO (-TAPPIO)	5 750 469,39		1 430 346,27	
Rahoitustuotot ja -kulut				
Muut korko- ja rahoitustuotot				
Saman konsernin yrityksiltä	62 338,56		58 787,69	
Muilta	164 965,87		2 957,75	
Korkokulut ja muut rahoituskulut				
Saman konsernin yrityksille	0,00		-19 704,47	
Muille (-)	<u>-3 308 247,00</u>		<u>-302 143,26</u>	
VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA	2 669 526,82		1 170 243,98	
Tilinpäätössiirrot				
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	-3 157 249,09		-1 170 151,68	
Tuloverot	0,00		-92,30	
TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)	<u>-487 721,27</u>		<u>0,00</u>	

Tampereen Raitiotie Oy
2802791-8

TASE

	31.12.2021		31.12.2020	
Vastaavaa				
PYSYVÄT VASTAAVAT				
Aineettomat hyödykkeet		11 567 845,51		376 205,30
Aineelliset hyödykkeet		274 525 322,73		218 800 003,91
Sijoitukset		193 377,60		193 377,60
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ		286 286 545,84		219 369 586,81
VAIHTUVAT VASTAAVAT				
Vaihto-omaisuus				
Aineet ja tarvikkeet	2 326 680,80	2 326 680,80	803 915,98	803 915,98
Pitkäaikaiset saamiset				
Muut saamiset	0,00	0,00	21 129,60	21 129,60
Lyhytaikaiset saamiset				
Myyntisaamiset	258 022,57		0,00	
Saamiset kunnalta	25 960 263,32		58 084 375,61	
Muut saamiset	4 145 812,79		4 241 756,93	
Siirtosaamiset	190 380,47	30 544 479,15	229 671,68	62 555 804,22
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ		32 881 159,95		63 380 849,80
Vastaavaa yhteensä		319 167 705,79		282 750 436,61

	31.12.2021	31.12.2020
Vastattavaa		
OMA PÄÄOMA		
Osakepääoma	2 000 000,00	2 000 000,00
Osakeanti	6 000,00	0,00
Edellisten tilikausien voitto (tappio)	-1 138,54	-1 138,54
Tilikauden voitto (tappio)	-487 721,27	0,00
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 517 140,19	1 998 861,46
TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ		
Poistoero	4 327 399,77	1 170 151,68
TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ YHTEENSÄ	4 327 399,77	1 170 151,68
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat	288 198 641,59	264 286 552,85
Ostovelat	3 894 877,05	1 296 887,01
Lyhytaikainen		
Lainat	11 087 911,26	5 713 447,15
Ostovelat	5 618 405,76	7 335 187,95
Velat kunnalle	212 191,26	122 516,13
Muut velat	37 354,98	46 306,01
Siirtovelat	4 273 783,93	21 229 647,19
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	313 323 165,83	279 581 423,47
Vastattavaa yhteensä	319 167 705,79	282 750 436,61

EPÄSUORA RAHOITUSLASKELMA

	1.1.2021-31.12.2021	1.1.2020-31.12.2020
Liiketoiminnan rahavirta:		
Voitto (tappio) ennen veroja (+/–)	2 669 526,82	1 170 151,68
Oikaisut liikevoittoon (+/–):		
Suunnitelman mukaiset poistot	4 148 359,27	154 566,37
Rahoitustuotot ja -kulut	3 080 942,57	260 102,29
Rahavirta ennen käyttöpääoman muutosta	9 898 828,66	1 584 820,34
Käyttöpääoman muutos:		
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten lisäys/vähennys	-2 835 521,20	16 182 716,78
Vaihto-omaisuuden lisäys/vähennys	-1 522 764,82	-803 915,98
Lyhytaikaisten korottomien velkojen lisäys/vähennys	1 857 199,47	-17 704 691,93
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	7 397 742,11	-741 070,79
Konsernitilisaamisten lisäys/vähennys	34 857 975,87	-35 751 733,18
Maksetut korot ja maksut muista liiketoiminnan rahoituskuluista	-3 308 247,00	-321 847,73
Saadut korot liiketoiminnasta	227 304,43	61 745,44
Liiketoiminnan rahavirta	39 174 775,41	-36 752 906,26
Investointien rahavirta:		
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin (–)	-68 814 788,83	-62 264 644,97
Saadut investointiavustukset	347 460,57	19 017 551,23
Investointien rahavirta	-68 467 328,26	-43 247 093,74
Rahoituksen rahavirta:		
Oman pääoman muutokset	6 000,00	0,00
Pitkäaikaisten lainojen nostot	29 286 552,85	80 000 000,00
Rahoituksen rahavirta	29 292 552,85	80 000 000,00
Rahavarojen muutos, lisäys (+) / vähennys (–)	0,00	0,00
Rahavarat tilikauden alussa	0,00	0,00
Rahavarat tilikauden lopussa	0,00	0,00

Tampereen Raitiotie Oy
2802791-8

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen laadintaperiaatteet

Perustiedot

Tampereen Raitiotie Oy
2802791-8
Kotipaikka: Tampere

Kauhakorvenkatu 2
33720 Tampere

Tilikausi 1.1.–31.12.2021

Tasekirja on säilytettävä vähintään 10 vuotta tilikauden päättymisestä, eli 31.12.2031 asti.

Tilikauden tositeaineisto on säilytettävä vähintään 6 vuotta sen vuoden lopusta, jona tilikausi on päättynyt, eli 31.12.2027 asti.

Tampereen kaupunki (0211675-2) on Tampereen Raitiotie Oy:n emoyhtiö. Tampereen Raitiotie Oy:n tilinpäätös yhdistellään Tampereen kaupungin tilinpäätökseen. Tampereen kaupungin tilinpäätöksen jäljennös on nähtävissä osoitteessa Aleksis Kiven katu 14-16, 33100 Tampere.

Tieto tilinpäätöksen laatimisessa käytetystä säännöstöstä

Tilinpäätös on laadittu valtioneuvoston asetuksen pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksistä esitettävistä tiedoista säädettyjen 2 ja 3 lukujen pienyrityssäännöstöä noudattaen.

Arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja -menetelmät

Pysyvien vastaavien arvostaminen

Taseeseen merkittyjen aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenosta on vähennetty suunnitelman mukaiset poistot. Hankintameno on luettu hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat menot. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu tasapoistoina aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden taloudellisen pitoajan perusteella. Poistot on tehty hyödykkeen käyttöönottokuukaudesta alkaen.

Poistoajat ovat:

Aineettomat käyttöomaisuushyödykkeet 10–40 vuotta tasapoisto
Rakennukset ja rakennelmat 10–40 vuotta tasapoisto
Koneet ja kalusto 15–30 vuotta tasapoisto, sekä 25 % menojäännöspoisto

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Tilikaudet eivät ole täysin vertailukelpoisia. Yhtiön toiminta siirtyi vaiheittain kohti liikennöintiä ja vuonna 2020 yhtiön omistukseen siirtyi osa raitiovaunukalustoa sekä infran kunnossapitokalustoa. Vuonna 2021 yhtiön omistukseen siirtyi loppu raitiovaunukalusto sekä raitiotie osan 1 rakennukset ja rakennelmat.

Tuloslaskelman liitetiedot

Henkilöstöä koskevat liitetiedot

Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana oli 14,5. Yhtiön henkilöstökulut olivat 2.389.723,45 euroa tilikaudella, josta johdon palkkojen ja palkkioiden osuus oli 248.583,12 euroa.

Taseen vastattavien liitetiedot

Oma pääoma

	31.12.2021	31.12.2020
Sidottu oma pääoma		
Osakepääoma 01.01.	2 000 000,00	2 000 000,00
Osakeanti	6.000,00	0,00
Osakepääoma 31.12.	2 006 000,00	2 000 000,00
Sidottu oma pääoma yhteensä	2 006 000,00	2 000 000,00
Vapaa oma pääoma		
Voitto edellisiltä tilikausilta 31.12.	-1 138,54	-1 138,54
Tilikauden voitto/tappio	-487 721,27	0,00
Vapaa oma pääoma yhteensä	-488 859,81	-1 138,54
Oma pääoma yhteensä	1 517 140,19	1 998 861,46

Velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

	31.12.2021	31.12.2020
Lainat rahoituslaitoksilta	243 846 996,55	224 680 670,53
	243 846 996,55	224 680 670,53

Vakuudet ja vastuusitoumukset

Leasingsopimuksista maksettavat määrät

	31.12.2021	31.12.2020
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	24 317,87	22 284,74
Myöhemmin maksettavat	20 947,18	29 150,53
	45 265,05	51 435,27

Muut vastuusitoumukset

Yhtiöllä toimitiloistaan määräaikainen vuokrasopimus 31.12.2022 asti. Lisäksi yhtiöllä on liikehuoneiston vuokrasopimus kunnossapitolaitteita varten. Sopimus on määräaikainen 1.11.2024 asti.

	31.12.2021	31.12.2020
Toimitilojen vuokravastuut		
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	102 371,40	30 000,00
Myöhemmin maksettavat	132 680,90	30 000,00
Yhteensä	<u>235 052,30</u>	<u>60 000,00</u>

Yhtiöllä on 11 vuokrasopimusta maa-alueista. Viisi sopimusta on voimassa vuoteen 2047 asti. Kolme sopimusta on voimassa vuoteen 2048 saakka ja yksi sopimus vuoteen 2057 asti. Yksi sopimus on irtisanottavissa kuuden kuukauden irtisanomisajalla ja yksi kolmen kuukauden irtisanomisajalla.

	31.12.2021	31.12.2020
Maa-alueiden vuokravastuut		
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	99 666,40	97 570,03
Myöhemmin maksettavat	3 357 005,10	3 381 443,84
Yhteensä	<u>3 456 671,50</u>	<u>3 479 013,87</u>

	31.12.2021	31.12.2020
Konsernilimiitti		
myönnetty limiitti	10 000 000,00	10 000 000,00

	31.12.2021	31.12.2020
käytetty limiitti	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
	0,00	0,00

	31.12.2021	31.12.2020
Leasinglimiitti		
myönnetty limiitti	5 000 000,00	5 000 000,00

	31.12.2021	31.12.2020
käytetty limiitti	<u>7 801,96</u>	<u>0,00</u>
	7 801,96	0,00

Lisäksi yhtiö on sitoutunut 10 vuoden vaunukaluston kunnossapitosopimukseen. Sopimuksen arvo on noin 27.000.000 €.

Yhtiöllä on yrityskiinnityksiä yhteisarvoltaan 380 miljoonaa euroa. Yhtiö on pantannut hakemansa yritysikiinnitykset, yhteisarvoltaan 380 miljoonaa euroa, Tampereen kaupungille.

Tampereen Raitiotie Oy on velvollinen tarkistamaan vuonna 2021 käyttöön otetun varikon kiinteistön hankintakustannuksista tehtyjä arvonlisäverovähennyksiä, jos kiinteistön verollinen käyttö vähenee tarkistuskauden aikana. Viimeinen tarkistusvuosi on 2030. Vastuun enimmäismäärä on 3.442 975,20 euroa.

Suojaavien ja suojattavien varojen ja velkojen liitetiedot

Yhtiöllä on yksi pankin kanssa solmittu koronvaihtosopimus, joka tuli voimaan 31.12.2020. Koronvaihtosopimuksen päättymispäivä on 29.12.2045.

Tällä sopimuksilla suojataan jo olemassa oleviin ja tuleviin investointeihin liittyviä lainoja. Johdannaisella vaihtuvakorkoinen laina vaihdetaan kiinteäkorkoiseksi.

Koronvaihtosopimuksessa on käytössä valinnainen ennenaikainen eräännyttäminen. Arvostukseen käytetään vastapuolen vahvistamaa markkina-arvoa raportointihetkeltä.

Koronvaihtosopimus	31.12.2021	31.12.2020
Käypä arvo	-29 289 458,00	-44 010 099,00
Kohde-etuuden arvo	149 833 333,00	155 000 000,00

TOIMINTAKERTOMUKSEN JA TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET

Tampereella 27. päivänä huhtikuuta 2022

Asko Koskinen
Hallituksen puheenjohtaja

Kari Neilimo
Hallituksen varapuheenjohtaja

Kirsi Koski
Hallituksen jäsen

Pekka Pohjoismäki
Hallituksen jäsen

Kari Ruohonen
Hallituksen jäsen

Elisa Saarinen
Hallituksen jäsen

Jukka Terhonen
Hallituksen jäsen

Pekka Sirviö
Toimitusjohtaja

Tilinpäätösmerkintä

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Tampereella, sähköisen allekirjoituksen päivämäärällä

KPMG Oy Ab, tilintarkastusyhteisö

Assi Lintula
KHT

Luettelo kirjanpitoKirjoista ja tositteiden lajeista sekä säilytystavoista

Pääkirja	sähköisenä
Päiväkirja	sähköisenä
Tilinpäätös	sähköisenä
Tase-erittelyt	sähköisenä
Myyntilaskut	Sähköinen arkisto
Ostolaskut	Sähköinen arkisto tositteiden kirjaamisesta
Verkkolaskut (ostolaskut)	Sähköinen arkisto
Matka- ja kululaskut, muistiot	Sähköinen arkisto
Palkat	Sähköinen arkisto
Tiliotteet, maksutositteet	Sähköinen arkisto
ALV-laskelmat	Sähköinen arkisto

Alkuperäiset paperilla vastaanotetut ostolaskut säilytetään kirjanpitoVelvollisen toimesta paperilla. Jos paperilla oleva lasku on skannattu, säilytetään lasku vain sähköisenä paperittomassa arkistossa.

Matka- ja kululaskuihin liittyvät tositteen liitteenä olevat alkuperäistositteet säilytetään kirjanpitoVelvollisen toimesta paperilla. Jos paperilla oleva lasku tai sen liitteet ovat skannattu, säilytetään ne vain sähköisenä paperittomassa arkistossa.